

TA'LIM JARAYONI MOHIYATI, TA'LIM JARAYONI – YAGONA TIZIM SIFATIDA

Otamurodova Oydin Savriddin qizi

Buvamirzayeva Munisa Bobomurod qizi

UMFT universiteti, Psixologiya yo'nalishi 3-kurs talabalari

Annotatsiya: Ushbu maqola ta'lim jarayonining mohiyati va uning yagona tizim sifatida qanday ishlashini tahlil qiladi. Maqolada ta'lim jarayonining tarkibi, unda ishtirok etuvchi subyektlar va obyektlar, ta'limning asosiy vazifalari va tizimli yondashuvlar yoritilgan. Shuningdek, ta'lim jarayoni qanday qilib bir butun tizim sifatida faoliyat ko'rsatishi va shaxsning bilim, ko'nikma va ijtimoiy malakalarini rivojlantirishdagi roli bayon etilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim jarayoni, tizim, ta'lim, pedagogika, o'qitish, o'rganish, rivojlanish, yagona tizim

Kirish

Ta'lim jarayoni – bu shaxsning bilim, ko'nikma, malaka va ijtimoiy qadriyatlarni o'zlashtirish jarayoni bo'lib, u insonning shaxs sifatlarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Ta'lim nafaqat maktab yoki universitetda bo'lib o'tadigan jarayonni anglatadi, balki hayot davomida davom etadigan uzluksiz va tizimli faoliyat sifatida tushuniladi.

Ta'lim jarayonining mohiyati shundaki, u o'qitish va o'rganishning uzviy bog'lanishini tashkil qiladi, ya'ni o'qituvchi faoliyati va o'quvchi faoliyati bir-biriga bog'langan yagona tizimni hosil qiladi. Shu bois, ta'lim jarayoni har doim interaktiv, dinamik va maqsadga yo'naltirilgan bo'lishi lozim.

Maqolaning maqsadi – ta'lim jarayonining mohiyati, uning tarkibiy elementlari, tizim sifatida ishlashi va shaxsni rivojlantirishdagi ahamiyatini kengroq yoritish.

Ta'lim jarayoni mohiyati

Ta'lim jarayoni insonning bilimi, ko'nikmalari va ijtimoiy malakalarini rivojlantirishga qaratilgan kompleks jarayon sifatida tushuniladi. Ta'limning mohiyati bir nechta asosiy jihatlar bilan ifodalanadi:

Ta'lim jarayoni o'qituvchi tomonidan bilim berish va o'quvchi tomonidan bu bilimni o'zlashtirishni o'z ichiga oladi. Bu jarayon faqat faktlarni yodlash bilan cheklanmaydi, balki u tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish va ijodiy yondashuvlarni rivojlantirishga qaratilgan. Masalan, darsda o'qituvchi yangi mavzuni tushuntiradi, o'quvchilar esa o'z savollarini berish, muammolarni hal qilish va nazariyani amalda qo'llash orqali bilimni chuqurlashtiradi.

Ta'lim jarayoni shaxsning nafaqat akademik bilimini oshiradi, balki uning ijtimoiy, axloqiy va emotsional rivojlanishini ham ta'minlaydi. Shu bilan birga, ta'lim shaxsga o'zini anglash, mustaqil qarorlar qabul qilish va jamiyatga moslashish imkonini beradi.

Ta'lim jarayoni pedagogik va ijtimoiy jarayonlarni birlashtiradi. Pedagogik jarayon o'quvchi bilimini shakllantirishga qaratilgan bo'lsa, ijtimoiy jarayon shaxsni jamiyat qoidalari va ijtimoiy me'yorlarga moslashtiradi. Shu bois, ta'lim jarayoni faqat o'qitish bilan cheklanmay, balki shaxsni tarbiyalash va ijtimoiylashuv jarayonlarini ham o'z ichiga oladi.

Ta'lim jarayoni – yagona tizim sifatida

Ta'lim jarayoni yagona tizim sifatida ishlaganda, uning barcha tarkibiy qismlari bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'ladi. Yagona tizim sifatida ta'lim jarayoni quyidagi xususiyatlarga ega

Ta'lim jarayoni bir nechta asosiy komponentlardan iborat:

O'qituvchi: bilim beruvchi va pedagogik jarayonni boshqaruvchi shaxs.

O'quvchi: bilim va ko'nikmalarni o'zlashtiruvchi shaxs

Mavzu: o'rganiladigan bilimlar, ko'nikmalar va amaliyotlar.

Shart-sharoit: darsliklar, laboratoriya, internet resurslari va boshqa o'quv vositalari.

Bularning barchasi bir tizim sifatida ishlaganda ta'lim jarayoni samarali bo'ladi. Har bir komponentning faoliyati boshqa qismlarning ishlashiga bog'liqdir.

Yagona tizimda o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqot doimiy va uzviy bo'lishi kerak. Bu o'zaro ta'sir orqali bilimning chuqur o'zlashtirilishi, o'quvchi motivatsiyasining oshishi va pedagogik maqsadlarning amalga oshirilishini ta'minlaydi. Masalan, o'qituvchi mavzuni tushuntirganda o'quvchilardan savol-javob, muhokama va amaliy topshiriqlar orqali javob oladi, bu esa ta'lim jarayonini yagona tizim sifatida mustahkamlaydi.

Ta'lim jarayoni yagona tizim sifatida faoliyat yuritishi shaxsning bilim, ko'nikma va ijtimoiy malakalarini rivojlantirishga qaratilgan maqsadlarni belgilash va ularga erishish bilan amalga oshadi. Har bir dars va pedagogik faoliyat shaxsning umumiy rivojlanish maqsadiga xizmat qilishi lozim.

Ta'lim jarayoni yagona tizim sifatida fanlararo va faoliyatlararo integratsiyani talab qiladi. Masalan, matematik ko'nikmalarni fan loyihalarida qo'llash, tarixiy mavzularni zamonaviy ijtimoiy kontekstga bog'lash – bu tizimli yondashuvga misol bo'ladi. Shu tarzda o'quvchi o'z bilimini amaliyotga qo'llashni o'rganadi va shaxs sifatida rivojlanadi.

Xulosa

Ta'lim jarayoni – bu shaxsning bilim, ko'nikma, ijtimoiy va axloqiy malakalarini shakllantirishga qaratilgan murakkab va tizimli jarayondir. Ta'lim

jarayonining mohiyati uning pedagogik va ijtimoiy jihatlarida bir vaqtning o'zida shaxsni rivojlantirishga qaratilganligida yotadi. Yagona tizim sifatida ta'lim jarayoni o'qituvchi, o'quvchi, mavzu va shart-sharoitlarning uzviy faoliyati bilan amalga oshadi. Shu orqali shaxs bilimga ega bo'ladi, ijtimoiylashadi, mustaqil va mas'uliyatli qarorlar qabul qilishga o'rganadi hamda jamiyatga moslashadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xaydarov. S.A. (2025). Oilaviy tarbiyada va maktab tarbiyasida yuzaga keladigan risklar. 16-son. 9-11.
2. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
3. Хайдаров С. (2025). Оилаларда фарзанд тарбиясига рухий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
4. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
5. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
6. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.
7. Khaydarov S.A. (2025). On analysis of family factors and social creativity issues in the study of the psychological portrait of educational institutions' leaders. Tuijin Jishu/Journal of Propulsion Technology ISSN: 1001-4055 Vol. 46 No. 2.
8. Хайдаров С. (2025). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashuv jarayonidagi ahamiyati. 3 (9). 261-265.